

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ DEVLETİ'NDE EGEMENLİĞİN GÖRÜNÜMÜ: ANAYASA HUKUKU BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME

A PERSPECTIVE ON TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN
CYPRUS AS A SOVEREIGN STATE: AN ASSESSMENT IN
THE CONTEXT OF CONSTITUTIONAL LAW

Hasan TUNÇ*

Özet: Bu çalışmada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti (KKTC)'nin sahip olduğu egemenliğin görünümü anayasa hukuku bağlamında ele alınacaktır. Kamu hukuku öğretisinde egemenlik, ülke ve insan topluluğu ile birlikte devletin üç olmazsa olmaz (sine qua non) unsurundan biri olarak kabul edilmektedir. KKTC bakımından egemenlik negatif ve pozitif egemenlik teorisiyle açıklanabilir. Devletler, bağımsızlıklarını kazandıkları aşamada negatif boyutuyla egemenliğe sahip olurlar. Negatif egemenlik, bağımsız bir devlet olarak ülkesi ile insan topluluğunu yönetmeyi içerir. Buna karşın bazı devletler, etkin bir idari teşkilat kurma, sınırları belirleme ve egemenlik alanlarında kendi kanunlarını uygulamak konusunda zaaf göstermektedirler. KKTC halkı negatif egemenliğe, yani egemenliğin klasik harcı olan en üstün buyurma gücüne hukuken sahiptir. Fakat KKTC'nin uluslararası toplumdan soyutlanmak istenmesi sebebiyle devlet, Türkiye ile yakın ilişkiler içerisinde olup, etkin bir kamu örgütlenmesi ve diğer devletlerle diplomatik ilişkiler kurma kapasitesi gibi pozitif egemenlik unsurları konusunda sorun yaşamaktadır. Fakat karşılaştırmalı örnekler ile birlikte değerlendirildiğinde KKTC'nin anayasa hukuku bakımından egemen bir devlet olduğu açıkça görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: KKTC, Egemenlik, Negatif-Pozitif Egemenlik, Kıbrıs Sorunu, Kıbrıs Cumhuriyeti

Abstract: This paper aims to assess Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) as a sovereign state in the context of constitutional law. In public law theory, the term sovereignty is generally accepted as one of the sine qua non conditions for creation of a state along with the soil and people element. One can explain the TRNC's sovereignty with the scheme known as negative and positive sovereignty. Negative and positive sovereignty is a scheme offered to

* Prof. Dr., UKÜ Hukuk Fakültesi Dekanı, 7andhukuk@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2992-6793, Makalenin Gönderim Tarihi: 08.04.2021, Kabul Tarihi: 08.04.2021

describe the status of many Third World states that may have formally achieved decolonisation and gained legal independence (i.e. negative sovereignty) but lacked the capability to exercise effective governance, transfer allegiance to the state, regulate borders and enforce central laws and regulations within their dominion (i.e. positive sovereignty). The people of TRNC certainly has their negative sovereignty as classical aspect of the term as an independent state. However, TRNC can be said to have some troubles exercising their positive aspect of sovereignty such as effective governance and capacity to build relations with other states because of strong dependence to Turkey as a consequence of isolation carried out by the international community and the UN. Nonetheless, this paper argues that TRNC is a sovereign state in the context of constitutional law discipline when compared to other similar examples.

Keywords: TRNC, Sovereignty, Negative – Positive Sovereignty, The Question of Cyprus, The Republic of Cyprus

GİRİŞ

Bu çalışmada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti (KKTC)'nin sahip olduğu egemenliğin görünümü anayasa hukuku bağlamında ele alınacaktır. Egemenlik, anayasa hukuku öğretisinde en basit şekliyle en üstün buyurma gücü olarak tanımlanmaktadır. Kamu hukuku öğretisinde ise egemenlik, ülke ve insan topluluğu ile birlikte devletin üç olmazsa olmaz (*sine qua non*) unsurundan biri olarak kabul edilmektedir. Bu unsurlardan birinin eksik olması halinde ortada bir devletin varlığından bahsetmek hukuken mümkün değildir. KKTC'nin egemenliğinin belirtilen şekliyle incelenmesi hukuki varlığının ortaya konması açısından büyük önem arz etmektedir.

Şüphesiz egemenlik yalnızca anayasa veya genel kamu hukuku öğretisinde incelenen bir müessese değildir. Egemenlik, modern uluslararası hukukun önemli bir kavramı olarak gösterilmektedir.¹ Bu açıdan egemenlik kavramına uluslararası hukuk bakımından yüklenen bir anlam da vardır. Egemen devlet, belli bir toprak parçası üzerinde hakimiyet kurduğundan nihayetinde o devletle diğer devletler arasında diplomatik ilişkilerin gelişmesi söz konusu olacaktır. Böylece egemenlik kavramı, uluslararası hukukta tanıma kavramı ile yakından ilişkili hale gelir. Fakat ifade etmek gerekir ki uluslararası hukukta baskın görüşe göre bir devletin tanınması işlemi kurucu (constitutive)

¹ Samantha Besson, "Sovereignty", Max Planck Encyclopedia of Public International Law, 2011.

değil, açıklayıcı (declaratory) işlemdir.² Bu sebeple anayasa hukuku bağlamında KKTC’de egemenliğin görünümünü ortaya koymak elzemdir. Çalışma, KKTC’nin ayrı bir örgütlenmiş kamu otoritesi bulunan egemen bir devlet olduğu³ ve bu durumun anayasa hukuku bakımından kanıtlanabilir olduğu savı üzerine temellenecektir.

Çalışma kapsamında üzerinde durulması gereken ilk husus, geçmişten günümüze egemenlik kavramının geçirdiği değişim ve özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında egemenlik kavramının nasıl algılandığıdır. Bunun ardından Kıbrıs Sorunu, hukuk tarihi bağlamında ele alınacak ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin egemen bir devlet olarak kuruluşunun hukuki temellerinden bahsedilecektir. Fakat bu son husus, münhasıran uluslararası hukukun inceleme konularına ilişkin hususlardandır. Belirtilen sebeple bu kısımda açıklayıcı bilgiler verildikten sonra esas olarak KKTC’nin anayasa hukuku bağlamında egemen bir devlet olduğu yönünde bilimsel bir tez geliştirilecektir.

I. EGEMENLİK KAVRAMI VE BU KAVRAMIN GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE GELİŞİMİ

A. DEVLETİN BİR UNSURU OLARAK EGEMENLİK KAVRAMI

Egemenlik kavramı, ilk defa 1576’da Fransız filozofu Jean Bodin (1530-1596) tarafından kullanılmıştır.⁴ Egemenlik kavramının, siyasal bilimlere girişinden şimdiye kadar yazarların üzerinde birleştiği bir tanımın olmadığı söylenebilir.

“Egemenlik” kelimesinin, “bir çocuğu koruyan, işlerine bakan ve her türlü davranışından sorumlu kimse, veli” anlamına gelen “ege”

² Zira 1933 yılında imzalanan Montevideo Sözleşmesi’nin 3. maddesinin birinci cümlesi şu şekildedir: “Bir devletin siyasi varlığı, diğer devletler tarafından tanınmasından bağımsızdır”. Bu sözleşmede yer alan prensiplerin örf ve âdet hukuku haline geldiği Montevideo kriterleri olarak anıldığı görülmektedir. Örnekler için bkz. Richard K. Gardiner, *International Law*, Pearson Education Limited, 2003, s. 171-173, 180-181.

³ Bu iki unsurun uluslararası hukuk bakımında devletlerin olmazsa olmaz koşullarından birinin bileşenleri olduğu yönünde bkz. Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, Turhan Yayınevi, Ankara, 2004, s. 147-150.

⁴ Mehmet Dalar, *Uluslararası Hukukta Egemenlik ve Milli Yetki Sorunu*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır 1995, s. 14.

kökünden türediği kabul edilmektedir.⁵ Egemen, “yönetimini hiçbir kısıtlama veya denetime bağlı olmaksızın sürdüren, bağımlı olmayan, hükümran, hâkim; sözünü geçiren, üstünlük kazanan” anlamlarını taşımaktadır.

Egemenlik teriminin ifade ettiği kavram, Batı dillerinde, Latince’de “superior (yüksek)” anlamına gelen “superaneitas, superanus” kelimelerinden türeyen “souveraineté, sovereignty, souverennose, souverenetet, souranita, soberania, souveriniteit” gibi kelimelerle karşılanmaktadır.⁶

Egemenlik, geniş anlamıyla kendi iradesini üstün kılma, başkalarının davranışlarını denetleyebilme, onları bir şey yapmaya ya da yapmamaya zorlayabilme gücü olarak tanımlanabilir.⁷ Eğer bir kimse, bir yerden gelen buyrukları incelemeyen, doğruluğunu ve haklılığını tartışmadan kabul ediyor ve onlara uyuyorsa, o zaman bir egemen güç (iktidar) karşısında bulunuyor demektir.

Egemenlik kavramı dilimizde, hakimiyet, hükümranlık sözcüklerinin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Hakimiyet, daha çok devletin ülke ve milleti üzerindeki otoritesini, yukarıdan aşağıya doğru, duruma hâkim ve sahip olmasını anlatır. Hükümranlık ise hüküm ve saltanat süren anlamında idare edenlerin hüküm ve saltanatını ifade etmektedir. Dilimizde, sonradan kazandırılmış olan egemenlik kavramı, bir toplumun bağımsız olarak kendi kendine hareket etmesini, karar almasını, işlerini yürütebilmesini ve kendi yeterliliğini anlatmak için de kullanılmaktadır.

Devletin Eski Yunan’da, Hindistan’da varlığı kabul edilmekle beraber modern milli devletin 16. yüzyıldan itibaren, imparatorlukların yıkılması üzerine doğduğu ve egemenlik kavramının da o tarihten itibaren önem kazandığı kamu hukukçularının üzerinde anlaştıkları bir konudur.⁸ Esasen “Egemenlik”, “modern devlet”le birlikte, belirli

⁵ Ejder Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, Genişletilmiş 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 1992, s. 236.

⁶ İlhan Lütem, Egemenlik Kavramı ve Devletlerarası Hukuk, Sakarya Basımevi, Ankara, 1947, s. 4.

⁷ Ahmet Taner Kışlalı, Siyaset Bilimine Giriş, Ankara, 1994, s. 95.

⁸ İbrahim, Kaygusuz, Çağdaş Egemenlik ve Bu Bağlamda Türkiye’nin AT’ye Üye Olması, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1992, s. 3

tarihi koşullarda, bu koşulların bir ürünü olarak doğmuştur. Bu egemenliğin pratik belirlenme sürecidir. Daha sonra ise, pratik oluşumun yarattığı karmaşık siyasi ve hukuki sorunların çözülmesi için düşünü-
nülüp geliştirilen bir kavramdır. Bu anlamda egemenlik siyasi güce belirli koşullarda verilmiş bir “nitelik” tir. Modern egemenliğin pratik ve kavramsal belirlenmesi yavaş bir oluşumun ürünüdür. Bu süreç bir bakıma eski toplumsal örgütlenme biçiminin tek ve birleşik bir merkezden yönetilmeye evrilmesi sürecidir.⁹

B. EGEMENLİK TEORİLERİ

1.Klasik Egemenlik Teorileri

Egemenliğin teokratik esaslara göre izahı ilk çağlardan bu yana gelişme göstermiştir. Bunlardan ilki olan teokratik görüşte temel, egemenliğin Tanrı’ya ait olduğudur. Egemenliği Tanrı’ya dayandıran bu görüş Orta Çağ boyunca kuramsal açıdan farklı şekillerde formüle edilerek olgunlaştırılmıştır.¹⁰ Fakat asıl gelişmiş ve sistemleştirilmiş teokratik doktrinler Orta Çağ’ın sonları ve Yeni Çağ’ın başlarında ortaya çıkmıştır. Bu dönem Avrupa’da büyük güçler arasında çetin bir üstünlük mücadelesinin görüldüğü bir dönemdir. Gerçekten de Avrupa’da-

⁹ Selahattin Akkuş, Modern Egemenliğin Doğuşu: Pratik ve Kavramsal Belirleme, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1995, s. 9

¹⁰ İlk önceleri, idare edenler bizzat Tanrı kabul edilmiştir. Bu sebepten ona ve onun otoritesine itaat Tanrıya itaat etmektir. Eski Mısır’da, firavun, Osiris Tanrısı’nın oğludur ve kendisi de Horus Tanrısı olarak bilinmektedir. Her yeni firavunun tahta geçişinde Horus’un yeniden doğduğu efsanesine inanılmıştır. Bu şekilde Mısır Firavununa itaatin sadece siyasal bir zorunluluk değil, aynı zamanda dinsel bir görev olduğu da anlaşılmaktadır. Bazı eski uygarlıklarda ise hükümdarın Tanrı değil, Tanrı’nın oğlu olarak kabul edildiği görülmektedir: Çin İmparatorlarının “Göklerin Oğlu” sayılmaları gibi. İkinci olarak, Yahudilik, Müslümanlık ve Hristiyanlık gibi kitabî dinlerin çıkması ile birlikte, egemenliğin sahibinin Tanrı olduğu, ancak Tanrı’nın bu egemenliğinin yeryüzündeki temsilcileri tarafından kullanılacağı kabul gördü. Bu temsilciler egemenliği Tanrı adına kullanacaklardır. Üçüncü ve son olarak, egemenliğin sahibi Tanrı’dır. Ancak egemenliğin kimin tarafından kullanılacağı meselesine Tanrı karışmamaktadır. Egemenliğin sahibi Tanrı’dır, fakat bunu kullananı tayin etmenin, Tanrı’ya değil insanlara ait bir mesele olduğu kabul görmüştür. Böylece insanlar, Tanrı’ya ait olan egemenliğin kim tarafından kullanılacağına karar verebilmekteydiler. Aybars Pamir, Batı’da Egemenlik Kavramının Gelişimi ve Eski Türk Egemenlik Anlayışı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1998, s. 18 vd.

ki krallar bir yandan ülkelerindeki feodal senyörlerle, diğer yandan da krallık üzerinde söz sahibi olmaya çalışan Papalık ve Roma-Cermen İmparatorluğu ile savaşmak zorunda kalmışlardır. Söz konusu mücadeleden en yoğun biçimde yaşandığı ülke ise Fransa olmuştur. Bu ülkede krallar, uzun mücadelelerden sonra içeride feodal beyleri sindirebilmişler, dışarıda da Papalık ve Roma-Cermen İmparatorluğu'na karşı başarı elde ederek bağımsızlıklarını koruyabilmişlerdir. İşte bu gelişim, krallardan, içte ve dışta daha üstün bir gücün bulunmadığı ve bulunamayacağı esasına dayalı bir hukukî formülü geliştirmiştir. Daha sonraları bu formül, bir egemenlik teorisi haline getirilmiştir ve "Klasik Egemenlik Teorisi" olarak adlandırılmıştır.¹¹

Bu teorinin kurucusu ve en büyük savunucusu Fransız hukukçu Jean Bodin¹² (1530-1596)'dir. Bodin, görüşlerini "Devletin Altı Kitabı" adlı eserinde toplamıştır. Kendisinin siyaset bilimine en büyük katkısı, egemenlik kavramını ilk kez siyasi arenaya getirmiş olmasıdır.¹³ FBodin'e göre, egemenlik, yurttaşlar ve uyruklar üzerinde en yüksek, en mutlak ve sürekli güçtür. Buradan egemenliğin üç özelliğine ulaşılabilir:

1. Egemenlik mutlaktır: Bodin'e göre egemenlik, başka bir güç tarafından sınırlanmış değildir. Aksi halde o, egemenlik sayılmaz. Toplumdaki tüm iktidar odakları, kaynaklarını egemen güçte bulurlar, onun izin verdiği ölçü ve sınırlar içerisinde varlıklarını sürdürürler. Egemen, hiçbir konuda, herhangi bir kimse ya da kuruma danışmak durumunda değildir. Egemen, belli koşullar altında ne kendi yaptığı yasalarla ne de kendinden öncekilerin yasalarıyla bağlıdır.¹⁴

2. Egemenlik süreklidir: Bodin, egemenliğin sürekliliğinden onun ebediliğini anlamakta ve bu terimi açıklarken "egemen" ve "yönetici" kavramlarının farklılığına işaret etmektedir. Ona göre yönetici, egemen tarafından belirli bir süre için, kısıtlı ve istenildiği an geri alınabilecek bir yetki verilen kişidir. Onun yetkileri ancak egemenin iradesi sayesinde meşruluk kazanabilir. Bu sebeple yöneticinin egemene ve yasalara tabi olması gerekir.

¹¹ Münci Kapani, Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2004, s. 55

¹² Talip Türkan, Devletin Egemenlik Unsuru ve Egemenlikten Kaynaklanan Yetkileri, Ankara Okulu Yayınları, 2001, s. 84 vd.

¹³ Alaaddin Şenel, Siyasal Düşünceler Tarihi, Ankara 1990, s. 314

¹⁴ Ayferi Göze, Siyasal Düşünceler ve Yönetimler, Yedinci Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 1995, s.122

Bununla beraber Bodin'e göre, adalet ilkelerini içeren doğa yasalarını hiçe sayan bir kral karşısında vicdanının sesini dinleyen bir yöneticinin, krala itaat etmeme hakkı bulunmaktadır. Ancak bu hak asla kişisel boyutun dışına çıkmamalı, direnme veya ayaklanmaya da sebebiyet vermemelidir. Bu şekilde egemene itaat etmeme durumundaki bir yönetici, egemenin kendisi hakkında vereceği kararın sonuçlarına katlanmalı ya da ülkeyi terk etmelidir.¹⁵

Yöneticiden çok farklı olan egemen kral ise, egemenlik hakkını belli bir süreyle değil, ömür boyu kullanır ve tacıyla birlikte kendisinden sonra gelene aktarır. Böylece egemenlik monarşilerde arada hiçbir kopukluk olmaksızın bir kişiden bir başka kişiye geçmiş olur. Fransa'daki "Kral Öldü Yaşasın Kral" deyişi, bu anlayışın en açık göstergesidir. Bu suretle egemenliğin sürekliliği esas alınmaktadır. Krallar fiziksel varlıkları itibarıyla gelir geçerler, ama sürekli olan, yalnızca, kralın temsil ettiği kamusal kişilik (devlet)tir.

3. Egemenlik bölünmez, devredilemez: Egemenliğin mutlak ve sürekli oluşu, onun "tek" olmasını da gerektirir. Bu sebeple egemenlik, parçalanmamak ve bir bütünlük göstermek zorundadır. Bodin'e göre, bu koşula uyulmak şartıyla egemenliğin krala, bir azınlığa ya da toplumun tümüne verilebilmesi mümkündür. Fakat söz konusu erkin, kral, soylular ve halk arasında paylaştırılması doğru olmaz. Aksi halde, feodalite gibi karmaşık yönetim biçimleri ortaya çıkar. Bu ise toplum içerisinde düzensizliğe ve anarşiye yol açar. O halde egemenlik; Bodin'e göre bölünmeyecek, ayrıca başka bir kişi ya da topluluğa da devredilmeyecektir. Eğer, kral egemenliğini devredecek olursa, uyruklarından birini kendine eşit kılmış olur. Bu ise egemenliğin yok olması demektir.

Jean Bodin'e göre egemenliğin belirtisi yönetilenlere danışmadan yasama yetkisini kullanabilmek, kimsenin rızasını almadan toplu olarak veya teker teker yurttaşların hukukunu belirleyebilmektir. Bu açıdan kralın özgürlüğü kendi yaptığı yasalarla bile sınırlı değildir. Kral bunlara uyup uymamakta serbesttir. O, kendinden öncekilerin koyduğu kurallarla da bağlı değildir. Onun egemenliği öyle sınırsızdır ki eski zamanlardan beri uygulanan gelenekleri

¹⁵ Pamir, s. 20

bile fermanıyla değiştirebilir. O halde kendisi hukukun kaynağıdır, iktidarına kural olarak hiçbir sınır getirilemez. Ama bunun istisnaları da yok değildir. Bodin, bu noktada kralın iktidarına getirilebilecek üç sınırdan söz etmektedir.¹⁶

a. Tanrısalsal ve Doğal Yasalar Sınırlaması: Bodin'e göre egemen, ilk önce tanrısalsal ve doğal yasalarla sınırlıdır. Onun erki bu yasaların gösterdiği çerçevede kalmak zorundadır.

Bodin bu sınırı "Doğal Hukuk" olarak belirlemektedir. Söz konusu sınır aşıldığı zaman, tıpkı Tanrı'ya savaş açmak gibi çok ağır bir suç işlenmiş olur. Tanrısalsal ve doğal yasalar, Bodin'e göre, adaleti içeren, uyrukların özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve barış gibi haklarının korunmasını gerektiren yasalardır. Bu sebeple egemenin, kendi yaptığı yasalarda mutlaka tanrısalsal ve doğal yasalara uygun hareket etmesi şarttır. Ancak egemeni bu yasalara uymaya iten sadece onun vicdanıdır; zira buradaki sınırlama salt ahlak anlamında kalmakta, hukuki güvenceden ise yoksun bulunmaktadır. Bu sebeple tanrısalsal ve doğal yasaların egemen üzerinde mutlak bir sınırlama getirdiği düşünülmemelidir.

b. Temel Yasalar Sınırlaması: Krallığın temel yasaları da egemenin uymak zorunda bulunduğu bir diğer sınırlamayı teşkil etmektedir. Fransa kralı, örneğin tahta geçişteki "ardıllık ilkesi"ni değiştiremez veya çiğneyemez, kamu mallarını bir başkasına devredemez ve sahiplenemez. Bodin, burada egemenin kendisinin bile değiştiremeyeceği özel bir pozitif yasa türünden bahsetmektedir.

c. Ekonomik Sınırlama: Bodin, özel mülkiyeti Doğal Hukuk'un ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmiştir. Ona göre mülkiyet doğal olarak aileye aittir; bu sebeple de egemenin erk alanının dışında yer alır. Egemen, özel mülk sahibinin onayı olmaksızın bu hakka karışamaz ve dokunamaz.

Yine ekonomik sınırlama açısından, egemen, aklına estiği gibi vergilendirme yapamaz. Bunun için -zorunlu ve ivedi durumlar hariç- toplumsal tabakaların onayını alması gerekir. Egemen kişilerin kendi

¹⁶ Mehmet Ali Ağaoğulları, Levent Köker, Kral Devlet ya da Ölümlü Tanrı, İmge Kitabevi, Ankara, 2009, s. 36-39, Abdurrahman Saygılı, Kutsal Canavar Devlet: Bir Çalışma Taslağı, İmaj Yayınevi, Ankara, 2018, s. 159-161.

aralarında yapmış oldukları sözleşmelere de saygı göstermek zorundadır.¹⁷

Bu üç sınırlama dışında egemenin iktidarı mutlaklıktır ve herhangi bir sınır kabul etmez. Bodin, bu görüşleri ile Fransız Monarşisi'nin en kuvvetli savunucularından birisi olmuştur. Ona göre kralın otoritesi üzerinde hiçbir güç düşünülemez. Bodin, bu açıdan karma yönetimi (feodaliteyi) ve karma anayasayı dışladığı gibi, Papalık ve Roma-Germen İmparatorluğu'nun Fransa üzerinde hiçbir hak iddiasında bulunamayacağını da göstermiş olmaktadır. Egemen olan kral, erkini ne Papa'dan ne de Roma-Germen İmparatoru'ndan almaktadır. Onlara karşı hiçbir biçimde bağımlılığı ve sorumluluğu yoktur.

Ayrıca ülke içinde de kralların seçimle iktidara gelmeleri, belirli yasaların belirli maddelerine göre atanmaları ve bu yasalara tabi olmaları düşünülemez. Bodin, kralların yasalara uymamaları durumunda halk tarafından tahttan indirilebilmelerini mümkün görmemektedir. Yine yurttaşların, krala karşı hak arama özgürlüklerinden de söz edilemez. Yurttaşların, olsa olsa krallarına karşı birtakım görevlerinden söz edilebilir.

Mutlak monarşi sistemi içinde ve din savaşlarının şiddetli tesiriyle bölünmüş Avrupa'da kuvvetli bir Fransa'yı, kuvvetli bir kralın; monarkın pençeleri, kudretli eli içinde toplayabilmek isteyen Jean Bodin, buna ilmi temeller bulmaya çalışmıştır. Bu şekilde hükümdarda egemenliğin tek, mutlak, devredilmez, bölünmez bir güç olarak cisimleşeceğini ve onunla birliğin kurulabileceğini savunmuştur.¹⁸

2. Beşerî (Demokratik) Egemenlik Teorisi

18. yüzyılın sonlarından itibaren, egemenliğin kaynağını gökyüzünde ve Tanrı iradesinde arayan görüşlerin artık yavaş yavaş etkinliklerini kaybetmeye başladıkları görülmektedir. Aslında Jean Bodin'in "Klâsik Egemenlik Teorisi" de iktidarın kaynağının ilâhi olduğunu savunmaktaydı. Bu, her türlü insan iradesinin üzerinde, kaynağını Ulu Yaratıcının mutlak ve karşı konulmaz iradesinden alan ve O'nun adı-

¹⁷ Münci, Kapani, Kamu Hürriyetleri, Yedinci Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 1993, s. 29.

¹⁸ Bülent Daver, "Ulusal Egemenlik Kavramına Genel Bir Bakış", T.B.M.M.'nin 65. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu 24-25 Nisan 1985 Ankara, s. 14.

na kullanılan bir iktidardır. İşte, sözünü ettiğimiz tarihten itibaren Halk Egemenliği Teorisi'nin önem kazanmaya başladığı görülmektedir. Bu teorinin temeli Jean Jacques Rousseau'ya dayanmaktadır.

Rousseau, "İnsanlar özgür doğarlar, oysa her yerde zincire vurulmuşlardır" şeklinde başlattığı "Toplum Sözleşmesi" adlı eserinde özgürlüklerin ve eşitliklerin kaynağının doğa durumunda olduğunu savunmuştur. Ona göre, bu özgürlük ve eşitlik ortamının uygar toplum düzeninde de devam ettirilmesi gerekmektedir. Doğa durumundaki insanlar az sayıdaki ihtiyaçlarını kolayca karşılayabiliyorlarken, zamanla geçirdikleri sosyal tekamüller nedeniyle bunları karşılayamaz olmuşlardır; çünkü geçirdikleri bu tekâmül sonucu mülkiyet kavramı ortaya çıkmış, mülkiyet ise insanlar arasında kavgaları doğurmuştur. İşte insanlar bu kavgaları önleyebilmek ve kuvvete dayanmayan bir barış gücü tesis edebilmek için aralarında bir sözleşme yapmaya karar vermişlerdir. Bu sözleşmede iki amaç güdülmüştür: Doğa durumundaki özgürlüklerin korunması ve doğa durumunda ortaya çıkan kavgalara son verecek bir egemenin yönetimi altına girilmesi.

Bu iki amaç ilk bakışta birbiriyle çelişiyor görülmektedir; çünkü hem bir egemenin yönetimi altına girilmesi, hem de özgürlüklerin eskisi gibi korunabilmesi istenmektedir. Fakat insanlar bu çelişkiyi bertaraf edecek formülü bulabilmişlerdir. Bu formüle göre herkes bütün haklarını topluma devredecek olursa, aslında hiç kimse hakkını devretmemiş sayılacak; herkes toplumun yönetimine girmekle birlikte aslında hiç kimse kimsenin yönetimine girmemiş olacaktır. Bu, herkesin bütün haklarını genel iradeye devretmesi anlamına gelmektedir. Daha açık bir ifadeyle belirtmek gerekirse bireyler, bütün hak ve özgürlüklerini topluma devrettikleri halde, aslında onların tümünü yine de kullanabilecek durumdadırlar. O halde insanların, genel iradeye aykırı hareket etmemeleri gerekmektedir. Aksi halde kendi iradelerine aykırı davranmış sayılacak, onunla çelişmiş olacaklardır.

Rousseau, bu noktada genel iradenin ve dolayısıyla egemenliğin bazı özelliklerine ulaşmaktadır:

1. Egemenliğin ilk özelliği, onun "terk edilmezliği" dir. Madem ki bireyler doğal yaşamdan toplum yaşamına geçerken kişisel iradelerini birleştirmekte ve egemenliğe bu şekilde sahip olmaktadırlar,

o halde bu egemenliğin başka birine devredilmesi ya da halkın başkaları tarafından temsil edilebilmesi düşünülemez.¹⁹

2. Egemenliğin ikinci özelliği, onun “Bölünemez Oluşu”dur. Egemenliğin bölünmesi, niteliğine aykırı olur. Çünkü böyle bir bölünme, Rousseau’ya göre genel iradeyi “Özel İrade” durumuna getirir. Rousseau, yasama, yürütme, yargı ve vergileme gibi görev bölümlemelerine kesinlikle karşı çıkmaktadır. Ona göre egemenliğin parçaları gibi görünen bu yetkiler, aslında egemenliğe sıkı sıkıya bağlıdır. Egemen kuvvet bunları dilediği gibi kullanabilir.
3. Rousseau, egemenliğin üçüncü bir özelliği olarak onun “Yanılmazlığı”nı dile getirmektedir. Genel irade doğrudur, şaşmaz, daima halkın iyiliğine yönelir.
4. Dördüncü özellik, egemenliğin salt ve mutlak oluşudur. Ancak egemen, Rousseau’ya göre, hiçbir toplum üyesine toplumun isteği dışında bir yükümlülük getiremez, yani egemenliğini toplumun zararına kullanamaz. Toplum Sözleşmesi egemene sadece insanların toplumla ilişkilerini düzenleyen haklarını aktarmıştır. O halde egemenin, bireylerin bunun dışında kalan haklarına müdahale etmemesi gerekir.

Rousseau’nun genel irade ve egemenlik üzerindeki bu düşünceleri mutlak hükümdarların egemenliklerine son vermiştir. Bunun ardından ise “Millet” kavramı egemenliğin meşru kaynağı olarak kabul edilmiştir. Böylece milli egemenlik kavramı ortaya çıkmıştır. Milli egemenlik, millet tarafından Devlete verilen iktidardır. Başka bir deyişle egemenliğin bir kişiye, gruba ya da çoğunluğa değil, bütün millete ait olmasıdır. Millet ise kendisini oluşturan fertlerin üstünde onlardan ayrı ve bağımsız bir şahsiyettir. Vatandaşlar egemenliğin kendilerine düşen parçasına sahip değildirler. Egemenlik bir tüzel kişilik olan millete aittir.²⁰ Rousseau’nun düşünceleri egemenliğin sujesinde bir yenilik getirmiştir. Böylece “Klâsik Egemenlik Teorisi”nde krala ait olan egemenlik tacı, artık onun başından alınarak olduğu gibi “Millet”in başına oturtulmuştur.

¹⁹ Mehmet Akad, Genel Kamu Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 1997, s. 110 vd.

²⁰ Bahtiyar Akyılmaz, “Mill Egemenlik Kavramının Gelişimi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, 1998, s. 5.

C. GÜNÜMÜZDE EGEMENLİĞİN GÖRÜNÜMÜ

1. Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonraki Gelişmeler

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya, yeni devletlerin kurulmasına ve mevcut olanların bazılarının da varlıklarını kaybetmelerine sahne olmuştur. Yeniden doğan devletlerin bir kısmı halk egemenliğine dayalı temsili demokrasi sistemini benimsemişler ve bu yönde demokratik müesseseler kurmuşlardır. Parlamenter sistemleri bulunan devletler de bireyler için sosyal ve ekonomik haklar ve mükellefiyetler yükleyen anayasaları kabul etmişlerdir. Böylece demokratik ve parlamenter devlet sistemleri doğmuştur.²¹

Ayrıca bu dönemde, milliyetçi otoriter bir partinin diktatörlüğüne dayalı ve korporatif yapı üzerine kurulu yönetimler söz konusu olmuştur. Buna göre, birey, devleti yapan unsur değildir, yani birey kaynak değildir, birey devletin amacı da değildir. Devlet bireylere değil, sosyal kuruluşlara dayanır, devletin kendine özgü amaçları vardır, böylece faşist devlet²² liberal devletin birey anlayışını reddetmektedir. Birey başlı başına bir değer ve varlık değildir, bir sosyal kuruluş içinde yer aldığı zaman değer ve anlam kazanır, bireye değer ve anlam kazandıran husus, bireyin yaptığı fonksiyon ya da fonksiyonlardır. Yani birey içinde yer aldığı çeşitli değişik kuruluşlar aracılığı ile varlık kazanır. Birey devletin amacına hizmet eden bir araç konumundadır.²³

Yine bu dönemde belirli bir sınıfın egemenliğini öngören ve bu sınıf için ekonomik, hukuki ve siyasi imkân yaratma iddiasında bulunan bir yönetim biçimi doğmuştur. Birinci Dünya Savaşı insanlığa çok büyük acılar yaşatmıştır. Bu tür savaşların bir daha yaşanmaması ve kalıcı bir uluslararası barış düzeninin sağlanması amacıyla pek çok düşünceler ileri sürülmüştür. Bu düşüncelerin bulunduğu nokta ise evrensel bir teşkilatlanmaya gitmek olmuştur.²⁴ Evrensel bir teşkilatlanma ile savaş önleyecek bazı tedbirlerin alınabileceği ve savaş ilan

²¹ Kaygusuz, s.15.

²² Mussolini, "Devlete karşı hiçbir şey olamaz; devletin dışında hiçbir şey olamaz, her şey devletin içindedir" cümlesiyle faşizmin temelini ortaya koymuştur. Bu formül, devleti mutlak üstünlüğünü, ezici ve karşı gelinmez gücünü açıkça anlatmaktadır. Kapani, Kamu Hürriyetleri, s.149.

²³ Göze, s. 320.

²⁴ Abdülkadir Akıl, "Yeni Dünya Düzeninde Birleşmiş Milletler ve Geleceği", A. Ü. Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: VII, Sayı: 3-4, Erzincan 2003, s. 425.

etme hakkında bazı sınırlamalar konulabileceği düşünülmüştür. Ki bu da egemenliği kısıtlayan bir gelişme olmuştur. Milletler Cemiyeti ve nihayet Birleşmiş Milletler Teşkilatı bu düşünceyle kurulmuştur.

2. İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonraki Gelişme

İkinci Dünya Savaşı, dünya dengelerini alt üst eden önemli bir gelişmedir. Savaştan sonraki dönemde birçok yeni devlet kurulmuştur. Ayrıca devletlerin siyasi ve idari yapıları da değişmiştir. Mesela, monarşik ve mutlakiyetçi idareler cumhuriyetçi yönetim şekline kavuşmuş, birçok demokratik olmayan yönetim biçimlerinin de demokratikleştiği görülmüştür.

Sonradan demokratik yönetime kavuşan devletlerde siyasi-hukuki düzen kurulmuş, siyaset, hukuk çerçevesine alınmıştır, özellikle devlet gücü karşısında ferdin hukuki-ekonomik istekleri de göz önünde tutulmaya başlanmıştır.

Bu dönemde milletlerarası kural koyma tekeli Avrupalı devletlerin elinden çıkmıştır. Çünkü savaştan sonra dünyada iki zıt ideolojik kutup doğmuştur: Bunlar kapitalist ve sosyalist kutuplardır.

Bu dönemde, bireylerin daha özgür, daha mutlu, daha sağlıklı ve zengin hayata kavuşması hususunda idarecilerin çaba gösterdiği gözlenmiştir. Birçok yönetimler ise özellikle devlet gücüne karşı, ferdi ön plana çıkararak onu korumaya yönelik kararlar almışlardır. Böylece devlet gücüne karşı korunan ferdin temel hak ve özgürlükleri gelişmiş, temel hak ve özgürlükler yönündeki talepler yönetimlerce benimsenerek korunmaya çalışılmıştır. Bu arada sosyal devlet kavramı da gelişmesini tamamlamış, sosyal düşüncelerle ferdin özgürlüğünün kısıtlanabileceği görüşünün önem kazandığı gözlenmiştir.

19. yüzyılda Avrupa devletlerinin ekonomik ve sosyal yapılarında kesin çizgilerle ayrılıklar belirmemişti ve bunların Avrupa dışındaki politikaları ve bu politikalar doğrultusunda oluşturdukları milletlerarası hukuk, emperyalist/merkantilist ve dinsel ilkelere dayanmaktaydı. Bu emperyalist ve dinsel hukuk İkinci Dünya Savaşı'na kadar tüm dünyada varlığını hissettirmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda birbirlerine düşen Avrupa devletleri çıkar çatışmalarıyla parçalandılar. Bir taraftan güçlenen Amerika, diğer taraftan sosyalist blok, Avrupa'nın uluslararası hukuk üzerindeki hegemonyasını zayıflattı.

Milletlerarası kural koyma, Avrupa'nın kamu hukukunun tekelinden çıktı, bloklar arası dengeye dayalı, milletlerarası çıkar birliğini sağlayan hukuk oluşmaya başladı. Bütün bu olaylar kümülatif olarak, devletin, insanoğlunun tek, nihai ve mükemmel organ biçimi olmaya çağı gerçeğini ortaya koydu. Devleti aşan ve ondan daha geniş olan bir toplumun var olduğu, bu toplumun da milletlerarası toplum olduğu anlayışı ön plana çıktı.

Bununla beraber yeniden şekillenme sorunsuz olmamıştır. Egemen devletlerin mevzuatıyla, devletlerin davranışını düzenleyen ve iç buyruklardan bağımsız olarak onları bağlayan milletlerarası hukuk kurallarının bağdaştırılması gerekmiştir. Bu kuşkusuz devletlerin iktidarlarının sınırlandırılmasıyla gerçekleşmiştir. Bu sebeple orijinal haliyle egemenliği, milletlerarası hukukla bağdaştırmak zordur. Milletlerarası hukukun bizatihi varlığı, devletlerin hareketlerinin belli kurallara tabi olduğunu ifade eder. Yani, milletlerarası alanda mutlak egemenlik iddiasından söz edilemez.

Modern çağda görülen en önemli gelişme uluslararası hukuk alanında ulaşılan merhaledir. İlk ve Orta Çağ'larda devlet gücü içte olduğu gibi dışta da en üstün, mutlak ve egemen olmaya çalışmış idi. Yukarıda kısaca değinilen bu gelişmeler sayesinde iç hukukta kişi ön plana çıkmış, dış hukukta da devletin bağımsızlığı ve barışçılığını savunmak önem kazanmıştır. Devletlerarası ilişkilerin güce değil, karşılıklı iş birliğine ve çıkar birliğine dayandığı, eşitlikçi bir anlayış hâkim olmuştur.²⁵

II. KKTC'NİN KURULUŞUNUN HUKUKİ ALTYAPISI VE EGEMENLİĞİN GÖRÜNÜMÜ

Egemenlik artık mutlak monarşi dönemlerinde olduğu gibi monarkın sınırsız ve bölünmez gücü olarak telakki edilmemektedir. Dahası İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki gelişmeler göstermiştir ki egemenlik artık yalnızca bir devletin belirli bir toprak parçası üzerindeki sınırsız gücü olarak da anlaşılmamaktadır. Uluslararası hukukun gerekleri egemenlik anlayışında birtakım sınırlama ve tadilatları beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede egemenlik, siyasi olarak beliren fakat

²⁵ Bu yönde bkz. Reyhan Sunay, *Tartışılan Egemenlik*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2007, özellikle s. 349 vd.

hukuki olarak tanımlanan bir güçtür; yani hukuki bir güçtür.²⁶ Egemen bir devlet olarak KKTC de varlığını bu hukuki güce sahip olmasından almaktadır. Bu durumda KKTC'yi egemen bir devlet kılan koşulların açıklanmasında fayda vardır.

A. KIBRIS SORUNU VE KKTC'NİN KURULUŞU

Kıbrıs adası, Osmanlı egemenliğine girmeden önce farklı uygarlıkların yönetiminde bulunmuştu. 1571 yılında Venedikliler'den alınan ve 307 yıl Osmanlı hâkimiyeti altında kalan Kıbrıs'ın yönetimi 1878 yılında, hükümler hakkı Osmanlı İmparatorluğu'nda kalmak kaydıyla, İngiltere'ye devredilmiştir. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı İmparatorluğu ile İngiltere'nin ayrı saflarda yer almasının da bir sonucu olarak, İngiltere 1914'te tek taraflı bir kararla adayı ilhak etmiştir. Türkiye, Ada üzerindeki İngiliz egemenliğini 1923'te Lozan Antlaşması ile tanımıştır.²⁷

1950'li yılların sonlarında Kıbrıs'ta İngiliz egemenliği zayıflamaya başlamıştır. 1958 yılının yaz aylarında Ada'daki Türk-Rum çatışmasının yaygınlaşması sonucunda, girişimlerde bulunulmuş ve taraflar bir araya getirilerek 11 Şubat 1959'da Zürih Antlaşması ve 19 Şubat 1959'da Londra Antlaşması imzalanmıştır. Bağımsızlık; iki toplumun ortaklığı, toplumsal alanda otonomi ve anlaşmaya varılan yapının, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan tarafından garanti edilmesi ilkelerine dayanan uzlaşma ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına karar verilmiştir. 16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Anayasası'nın yürürlüğe girmesi ile de Kıbrıs Cumhuriyeti, resmen kurulmuştur.²⁸

Rum tarafı, aşağıda ayrıntılı olarak değinilecek olan, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran antlaşmaları temelinden değiştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunmaya başlamıştır. 30 Kasım 1963'te Kıbrıslı Rumlar'ın lideri Makarios, Kıbrıs Anayasası'nın 13 maddesinin değiştirilmesine yönelik teklifini, Türk tarafına ve diğer garantör devletlere

²⁶ Ömer Anayurt, *Anayasa Hukuku Genel Esaslar, Temel İlkeler, Kavramlar ve Kurumlar*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 236.

²⁷ Bahadır Bumin, Özarslan, *Uluslararası Hukuk Açısından Kıbrıs Sorunu ve Avrupa Birliği'nin Yaklaşımı*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2007, s. 9.

²⁸ İsmail Bozkurt, "Kıbrıs'ın Tarihine Kısa Bir Bakış", *Avrupa Birliği Kısacasında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, İrfan Kaya Ülger/Ertan Efegil (Ed.), HD, Ankara 2001, Özarslan, s. 9-10.

iletmiştir. Kıbrıslı Türkler'i, azınlık statüsüne indirgeyen ve Türk tarafının haklarının ve buna ilişkin hükümlerin değiştirilmesini içeren bu değişiklik paketi, Türkiye ve Kıbrıslı Türkler tarafından reddedilmiştir. 1 Ocak 1964 tarihinde Makarios, 1959-1960 Antlaşmaları'nı tek yanlı olarak feshettiğini açıklamış, bu açıklamanın akabinde, Ada'nın çeşitli yerlerinde Türkler saldırıya uğramaya başlamıştır. Bunun üzerine Türkiye, 13 Şubat 1964'te BM Güvenlik Konseyi'ne başvurmuştur. BM Güvenlik Konseyi, 4 Mart 1964 tarihli ve 186 sayılı kararı ile Kıbrıs'a, BM Barış Gücü konuşlandırılmasına karar vermiştir.²⁹

1968-1974 yılları arasında, iki taraf arasında barışın sağlanmasına ve düzenin kurulmasına yönelik, ilgili bütün tarafların katıldığı çeşitli girişimlerde bulunulmuşsa da bu faaliyetler sonuçsuz kalmıştır. 15 Temmuz 1974 tarihinde, Yunan Cuntası'nın desteğini alan Nikos Sampson, Makarios'a karşı bir darbe gerçekleştirmiş ve iktidarı ele geçirmiştir. Türkiye, Garanti Antlaşması'nın 4. maddesine dayanarak, 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'a müdahale etmiştir. Bu müdahalenin ardından Yunanistan'daki cunta yıkıldığı gibi, Ada'daki Sampson yönetimi de sona ermiştir.³⁰

25-30 Temmuz 1974 tarihleri arasında Birinci Cenevre Konferansı toplanmıştır. Bu konferans neticesinde, 1959-1960 Antlaşmaları'nın yürürlükte olduğu ve Türkiye'nin müdahalesinin, bu antlaşmalardan kaynaklandığı kabul edilmiştir. 8-12 Ağustos 1974 tarihleri arasında, Kıbrıs'ta anayasal düzenin kurulması amacıyla toplanan İkinci Cenevre Konferansı'nda, Rum ve Yunan tarafının olumsuz tavrı sebebiyle, bir sonuç alınamamıştır. Oyalama taktiği izlendiğini düşünen Türkiye, 14 Ağustos 1974'te ikinci kez Ada'ya müdahale ederek, Kıbrıslı Türkler açısından yaşanabilir bir alanı kontrol altına almış ve 16 Ağustos'ta da ateşkes ilân etmiştir.³¹

Türkiye'nin Ada'ya müdahalesi sonrasında, 13 Şubat 1975'te, Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD) kurulmuştur. 1977-1979 ve 1980-1983 yılları arasında devam eden toplumlar arası görüşmelerden, bir sonuç alınamamıştır. BM Genel Kurulunda kabul edilen 13 Mayıs 1983 tarih ve 37/253 sayılı kararda Rumların adanın tamamında egemenlik hak-

²⁹ Özarslan, s. 11.

³⁰ Özarslan,, s. 11-12.

³¹ Özarslan, s. 12.

kının olduğu ve işgalci güç olarak nitelendirilen Türk birliklerinin adadan çekilmesi ve KTFD'nin sona erdirilmesi gerektiğinin belirtilmesi üzerine, KTFD ve Türkiye, bu kararı derhal reddetmiş ve KTFD Meclisi, 17 Haziran 1983'te Kıbrıs Türklerinin self-determinasyon hakkının olduğunu ilan etmiştir.³² KTFD Meclisi, bunun ardından 15 Kasım 1983'te KKTC'nin kuruluşunu ilân etmiş, KKTC Kurucu Meclisi'nin yaptığı çalışmalar neticesinde ortaya çıkan KKTC Anayasası, 5 Mayıs 1985'te referandumla kabul edilmiştir. Kurulan yeni devleti, ilk tanıyan ülke Türkiye olmuştur. Fakat 18 Kasım 1983 tarihli ve 541 sayılı kararla BM Güvenlik Konseyi, KKTC'nin ilânını hukuken geçersiz kabul ettiğini ve bu kararın geri alınması gerektiğini beyan etmiştir.³³

B. KKTC EGEMENLİĞİNE GİDEN YOL: KIBRIS CUMHURİYETİ'NDE EGEMENLİĞİN GÖRÜNÜMÜ

15 Kasım 1983'te KKTC'nin kuruluşuna kadar Kıbrıs Cumhuriyeti, adadaki federal bir devlet olarak varlığını sürdürmüştür. KKTC'nin uluslararası hukuk alanındaki egemenlik iddiası ise Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Rum kesiminin uluslararası antlaşmalarla belirlenen hak ve yetkilere riayet etmemesinden kaynaklanmaktadır. KKTC, son çare olarak self-determinasyon hakkını kullanmış bir toplumun teşkilatlanmış bir hali olarak egemen bir devlet olarak ortaya çıkmıştır. Bu durumda KKTC'de egemenliğin görünümünü incelemeyi önce Kıbrıs Cumhuriyeti'nde egemenliğin yapısından bahsetmek gerekmektedir. Zira bu yapı, KKTC'nin egemen bir devlet olarak varlığına kaynaklık etmektedir.

1. Yarı Egemen Devletler Teorisi

Uluslararası hukuk doktrininde yarı egemen devlet şeklinde bir teori ortaya atılmıştır. Bu teori, uluslararası hukukun anayasa hukuku doktrini üzerindeki etkisini de göstermektedir. Zira bir yazara göre bugün, hukuki ve siyasi statüleri açık olmasa da yeni tür yarı-egemen, çökmüş ve zayıf devletler için yeni tür uluslararası sorumluluk biçimi-

³² Ömer Lütfi Taşcıoğlu, "Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD)'nin Kuruluşundan Günümüze Kadar Kıbrıs Konusunda Türklerle Rumlar Arasında Yapılan Görüşmeler ve Tarafların Görüşmelerden Beklentileri", *Social Sciences Studies Journal*, Vol:5, Issue:29, 2019, s. 211.

³³ Özarslan, s. 12.

nin örnekleri bulunmaktadır. Bu devletler bugün bir bakıma patolojik kural dışı durumlar olarak görülse de muhtemelen uluslararası hukukta yeni kavramları gerektirecek olan uluslararası alanda normalleşmenin ayrılmaz parçaları olacaklardır.³⁴

Kıbrıs Cumhuriyeti, uluslararası antlaşma ile kurulmuş ne ilk ne de son devlettir. İsviçre'nin Vestfalya Antlaşması ile kurulması ve farklı toplumların bu ülkede barış içinde yaşamasının üzerinden 350 yıldan uzun bir zaman geçmiştir.³⁵ Dahası, günümüzde de bu durumun örneklerini görmek mümkündür. Bunun ilginç örneklerini Bosna-Hersek teşkil etmektedir.

Korkunç bir iç savaşın ardından 21 Kasım 1995 tarihinde imzalanan Dayton Antlaşması'yla kurulan Bosna-Hersek Devleti, 10 kantondan oluşan Bosna-Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti olarak iki entiteye ve Brcko adında küçük bir özerk bölgeye ayrılmıştır. Bu entiteler hukuksal olarak gerçek bir sınır niteliği taşımayan ve uluslararası güç (Implementation Force/IFOR/ Stabilization Force-SFOR) tarafından denetlenen yaklaşık 1400 km. uzunluğundaki bir sınır ve ayırım hattı ile ayrılmışlardır. Her entitenin siyasi ve ekonomik yapılanması birbirinden farklıdır. Birbirleriyle savaşmış üç etnik toplumun yeniden bir arada yaşamasını ve Bosna-Hersek'in tüm kurumlarıyla işlemlerini amaçlayan Dayton Barış Antlaşması'nın uygulanması "Yüksek Temsilcilik" in (Office of the High Representative) sorumluluğundadır.³⁶

Tarihte pek çok ülkenin ittifakında korunan - koruyan devlet ayırımı görülmüştür. Hatta bu durum klasik egemenlik teorisinin ortaya çıktığı dönemlerde Grotius tarafından da ifade edilmiştir. Düşünür bu ilişkiye asimetrik ittifak (unequal alliance) adını vermiştir.³⁷ Bu dev-

³⁴ Bkz. Ulrich K. Preuß, "Devletlerin Eşitliği ve Anayasal Bir Küresel Düzendeki Anlamı", *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (Çev.Aydın Atılğan) 1(1) 2011, s. 149.

³⁵ İsviçre'de bu koşulların oluşumu şüphesiz farklıdır; bu farklılıkları ortaya koyan bir çalışma için bkz. Marios Constantinou, 'Reasons of State and the Constitutional Logic of Quasi-Stateness: The Post-Colonial Contradictions of Cyprus's Integration in the European Confederation', *Postcolonial Studies*, Vol. 9, No. 3, 2006, s. 3.

³⁶ Mehmet Dalar, "Dayton Barış Antlaşması ve Bosna-Hersek'in Geleceği", *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 16, Sayı 1, 2008, s. 98-99.

³⁷ James, Crawford, *The Creation of States in International Law*, Clarendon Press,

letlerin örnekleri özellikle Birinci Dünya Savaşı'nın ardından yıkılan Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki topraklarında ortaya çıkmıştır. Savaşın önce kurulan Mecaristan'ın Avusturya ile ittifakı, keza Bulgaristan, Romanya ve Arnavutluk korunan devletlere örnek olarak gösterilebilir.³⁸ Fakat bu devletler sömürgeleştirilmiş olan devletlerden farklı olarak yarı egemenliğe değil, tam egemenliğe sahiptirler. Yalnızca bu devletlerin güçlü müttefikleri olup, söz konusu devletler egemenliklerini zaman zaman bu devletlerin lehine sınırlayabilmektedir.

Yarı egemen devlet teorisi, günümüzde egemenlik anlayışının klasik egemenlik teorisinden önemli ölçüde ayrılan bir sayfasıdır. Fakat bu teorinin kaynağı esas itibarıyla 19 ve 20. yüzyıl boyunca sömürgeleştirilen devletlerin bu statülerinden kurtulmalarıyla ilgilidir. Post-kolonyal devletlerde egemenliğin oluşumunu inceleyen Jackson'a göre egemenlik negatif ve pozitif boyutlarıyla algılanabilir. Post-kolonyal devletler, bağımsızlıklarını kazandıkları aşamada negatif boyutuyla egemenliğe sahip olurlar. Bu egemenlik, bağımsız bir devlet olarak ülkesi ile insan topluluğunu yönetmeyi içerir. Buna karşın bu devletler, etkin bir idari teşkilat kurma, sınırları belirleme ve egemenlik alanlarında kendi kanunlarını uygulamak konusunda zaaf göstermektedirler.³⁹

2. Yarı Egemen Bir Devlet Olarak Kıbrıs Cumhuriyeti

Kıbrıs, fiili olarak yaklaşık 80 yıl boyunca Birleşik Krallık idaresinde kalmış post-kolonyal bir devlettir. Bu devlet ne Bodin ne de Rousseau'nun ortaya koyduğu egemenlik anlayışlarına uygun bir biçimde kurulmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti, Zürih, Londra ve Lefkoşa Antlaşmaları ile Birleşik Krallık, Türkiye ve Yunanistan'ın garantörlüğünde kurulan bir devlettir. Bu devlette egemenliğin görünümü, klasik egemenlik teorilerinden ziyade İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası hukukun gereği olarak şekillenmiş yeni egemenlik anlayışının bir yansımasıdır. Kıbrıs'ın coğrafi ve idari birliğini sağlayan Zürih, Londra ve Lefkoşa Antlaşmaları ile bağımsız bir ülke yaratıl-

2007, s. 286.

³⁸ Robert Jackson, *Quasi-States: Sovereignty, International Relations and the Third World*, Cambridge: Cambridge University Press, 1990, s. 65.

³⁹ Jackson, s. 26 vd.

mıştır. Bazı sınırlamalara rağmen, egemen bir devletin karakteristik özelliklerinin bulunduğu bu devletin kurulmasıyla, Ada'daki koloni hükümeti de son bulmuştur. Tek bir devlet kurmayı amaçlayan bu antlaşmalarla oluşturulan cumhuriyet, egemenlik ve garanti haklarına bakıldığında özel bir yapıdır. Bu yapı, tarafların birbirini üzerinde baskı kurmasını engellediği gibi "Enosis" ve "Taksim"e giden yolları kapatmıştır.⁴⁰

Kıbrıs Cumhuriyeti, İngiltere İmparatorluğu'nun parçalanması ve sömürgeciliğin tasfiye edilmesi işleminin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Burada, kültürel yapıları ve siyasi hedefleri farklı iki toplumun aynı devlet çatısı altında yaşayabilmesi için; özel statüye sahip, antlaşmalar yoluyla egemenliğin, iki eşit egemen topluma devredildiği bir devlet kurulmuştur.⁴¹

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin özel bir uluslararası statüye sahip olduğu, egemenliğinin kısıtlanmış olduğu açıktır. Bunun da temel sebebi yukarıda belirtildiği şekliyle negatif ve pozitif egemenlik anlayışlarının Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasında etkili olmasıdır. Bu şekilde negatif anlamda egemen bir devlet yaratılmış, fakat bu devletin pozitif boyutuyla egemenlik yetkileri adeta uluslararasılaştırılarak sınırlandırılmıştır.⁴² Bu şekliyle Kıbrıs Cumhuriyeti, garantörlerinin ve Kıbrıs Adası'nın iki toplumunun tüzel kişiliklerinin bir araya gelerek oluşturduğu ve uluslararası antlaşmalar çerçevesinde "enosis" ve "taksim" tezlerinin gündeme gelmemesi amacıyla iki toplumun bu konudaki inisiyatiflerinden feragat ettikleri yarı egemen (quasi-sovereign) bir devlet olarak ortaya çıkmıştır.⁴³ Böylece Kıbrıs Cumhuriyeti, post-kolonyal devletler içinde egemenliğin tamamına sahip olmayan "uluslararasılaştırılmış" bir devlet olarak kurulmuştur.⁴⁴

⁴⁰ Özarslan, s. 65.

⁴¹ Mümtaz Soysal, "Sovereignty and The Turkish Republic of Northern Cyprus", *Proceedings of the First International Congress on Cypriot Studies*, Gazimağusa, 20-23 Kasım 1996, (Ed. Emel Doğramacı/William Haney/Güray Konig), Eastern Mediterranean University 1997, s. 299-300.

⁴² Costas M. Constantinou, "Cypriot In-dependence and the Problem of Sovereignty", *Cyprus Review*, Vol. 22, No. 2, 2010, s. 21.

⁴³ Bu durumun Rum yazarlar tarafından da kabul edildiği görülmektedir. Bu yönde bkz. Constantinou, Marios, 295-310.

⁴⁴ Bu yönde bkz. Constantinou, Costas, s. 20.

3. Rumların Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Yarı Egemen Yapısına İtirazları ve Bu İtirazlara Cevap Olarak Değişen Egemenlik Anlayışı

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana Rumların Ada üzerinde hakimiyet kurmak istemelerinin temelinde devletin bu egemenlik anlayışıyla kurulmuş olması yatmaktadır. Örneğin Rum lideri Makarios, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nda yapmak istediği değişikliklere gerekçe olarak kendisine baskı yapıldığını ve bu sebeple antlaşmaları kabul etmek zorunda kaldığını ifade etmiştir. Kıbrıs Rum Yönetimi temsilcisi Kyprianou da 5 Ağustos 1965 tarihli BM toplantısında, Anayasa'nın hile ile kabul ettirildiğini, Anayasa ve Garanti Antlaşması'nın egemen bir devlet olan Kıbrıs Cumhuriyeti'ne deli gömleği giydirdiğini, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasal ve siyasal gelişmesini engellediğini belirterek bu antlaşmaların Kıbrıs halkına zorla kabul ettirildiğini iddia etmiştir. Ayrıca antlaşmaların, eşit olmayan ve haksız antlaşmalar olduğunu, bu sebeple hükümsüz sayılması gerektiğini de eklemiştir.⁴⁵

Kıbrıs'ta Rum ve Türk toplumları arasındaki çatışmaların kaynağının bu uluslararasılaştırma olduğunu söylemek mümkündür. Türk tarafı en baştan itibaren söz konusu durumu kavramıştır. Buna karşın daha kuruluşundan itibaren Rum toplumu, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni gerek kendi iç çekişmeleri gerekse de Türk toplumu ile yaşanan çekişmelerle yıpratmaya başlamıştır.

Kıbrıs Rum Toplumunun liderleri, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran uluslararası antlaşmalar olan Zürih, Londra ve Lefkoşa Antlaşmaları'nın (1959-1960 Antlaşmaları) geçersizliğini çeşitli nedenlerle ileri sürerek antlaşmaların feshini istemişlerdir. Ada'da 1960'lı yıllar boyunca yükselen gerginliğin temel sebebi de budur.⁴⁶ Burada konu açısından önem arz eden husus ise Rum toplumunun ileri sürdüğü şekliyle 1959-1960 Antlaşmaları'nın devletlerin eşit egemenliği ilkesine aykırı olduğu savıdır. BM Antlaşması'nın 2. maddesinin birinci fıkrasına göre BM, üyelerinin egemen eşitliği ilkesi üzerine kurulmuş-

⁴⁵ Zaim M. Necatigil, *The Cyprus Question and the Turkish Position in International Law*, Oxford University Press, New York 1996, s.118-119, Özarslan, s. 54.

⁴⁶ Özarslan'a göre de Makarios'un, antlaşmalar bütünü'nün temelini dinamitlemek isteyen Anayasa değişiklik teklifleri, Ada'daki şiddet hareketlerinin başlamasında başat faktördür. Özarslan, 61.

tur. Uluslararası hukuka göre kural olarak, her devletin aynı hukuki statüye sahip olduğunu belirten bu ilkeye göre; istisnalar hariç olmak üzere, bütün devletler uluslararası hukukta aynı haklardan faydalanırlar ve aynı genel yükümlülükler altına girerler. Bu ilke, devletler arasındaki hukuki eşitliği karşılar. Devletlerin arasındaki fiili farklılıkları kaldırma etkisi yoktur.⁴⁷

Şüphesiz egemenlik kavramının içeriği, ilk ortaya atıldığından günümüze kadar yaşanan birtakım gelişmelerin etkisiyle değişime uğramıştır. Zira klasik egemenlik anlayışı, devletlerarası ilişkilerin sınırlı düzeyde olduğu ve mutlakiyetçi rejimlerin hüküm sürdüğü Orta Çağ Avrupası'nın ürünüdür.⁴⁸ Zamanla hem iç egemenlik bakımından hem de dış egemenlik bakımından mutlak egemenlikle bağdaşmayan gelişmeler yaşanmış ve klasik egemenlik anlayışı terk edilmeye başlanmıştır.⁴⁹ İç egemenlik bakımından anayasacılık, hukuk devleti, insan hakları gibi kavramlar, devletin pozitif egemenliğini sınırlandıran unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dış egemenlik bakımından ise devletler arasında artan iş birliği ve karşılıklı bağımlılık ile birlikte uluslararası antlaşmaların önem kazanması ve uluslararası örgütlerin kurulmasıyla birlikte devletin mutlak egemenliği fikrinden uzaklaşıldığını söylemek mümkündür. Böylece devletin mutlak ve sınırsız özgürlüğü ve bağımsızlığını ifade eden egemenlik kavramı, devletlerin özgürlüğü ve bağımsızlığı ve uluslararası hukuk kurallarıyla sınırlanmış egemenliği kavramına dönüşmüştür.⁵⁰

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile birlikte sahip olduğu egemenlik statüsü bu şekilde açıklanabilir. Zira günümüzde her devlet, uluslararası hukukun belirli kurallarıyla sınırlıdır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin özel durumu eleştirilebilir. Fakat bu statükonun kurulmasının özel amacı daha önce belirtildiği gibi her iki toplumun Ada'da barış içinde yaşayabilmesinin teminat altına alınmasıdır.

⁴⁷ Pazarcı, s. 150.

⁴⁸ Zeynep Seyitoğlu Danışman, Uzun Hukukunda Devlet Egemenliği ve Mülkiyet, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 39.

⁴⁹ Oktay Uygun "Küreselleşme ve Değişen Egemenlik Anlayışının Sosyal Haklara Etkisi", *Anayasa Yargısı* 20, Ankara, 2003, s. 251 vd.

⁵⁰ MP Ferreira-Synman, "The Evolution of State Sovereignty: A Historical Overview", *Fundamina: A Journal of Legal History*, 12 (2), 2006, s. 27-28.

C. KKTC'DE EGEMENLİĞİN GÖRÜNÜMÜ

KKTC'nin egemenliği konusunda anayasa hukuku bağlamında bir tez öne sürmeden önce yukarıda belirtilen egemenlik anlayışının evrimine ilişkin hususların açıklanması zorunluluk arz etmekte idi. Zira KKTC Devleti'nin egemenliği, doktrin tarafından açıklanacaksa, KKTC'nin kuruluşuna giden tarihsel sürecin hukuki bir değerlendirme yapılması gereklidir. Bu kısımda önce Türkiye'nin 1959-1960 Antlaşmaları çerçevesinde Ada'ya müdahalesi sonrasında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak ortaya çıkan KTFD'nin hukuki değerlendirilmesi yapılacaktır. Bunun ardından tüm bu olaylar sonucunda Türk toplumunun self-determinasyon hakkını kullanarak kurduğu KKTC'nin egemen devlet olarak hukuki durumu değerlendirilecektir.

1. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde Egemenliğin Görünümü (1975-1983)

Türkiye'nin Ada'ya müdahalesi sonrasında, 13 Şubat 1975'te, Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD) kurulmuştur. KTFD'nin kurulmasından sonra Ada'nın güneyinde, Rum hakimiyeti altında yer alan Türklerle, kuzeyde yer alan Rumlar arasında nüfus mübadelesi gerçekleşmiştir. Bu durum, bilahare 1983 yılında KKTC'nin self-determinasyon hakkını kullanarak egemen bir devlet olarak ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Zira bu hak, Ada'nın kuzeyinde homojen olarak toplanmış Türk toplumunun ısrarla uzlaşma zemini aradıktan sonra son çare olarak başvurduğu bir yöntem olacaktır.⁵¹ Bu sebeple KTFD'de egemenlik anlayışının belirlenmesi, KKTC'nin egemenlik anlayışının açıklanması bakımından büyük önem taşımaktadır.

KTFD, Kıbrıs Cumhuriyeti içerisinde resmi olarak tanınmış bir toplum olarak Türk toplumunun federe devleti şeklinde kurulmuştur. Zira Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iki toplumluluk üzerine kurulduğunu kabul eden görüşe göre Britanya adayı terk ederken buradaki yeni sistem farklı ve eşit iki toplumun varlığı üzerine kurulmuştur. Bunun en önemli kanıtı olarak ise Anayasanın ikinci maddesi gösterilmektedir. Söz konusu maddede Kıbrıs Türk ve Rum toplumları tanımlanmakta, adada bulunan ve bu iki tanımın kapsamına girmeyen Cumhuriyet

⁵¹ Bu yönde bkz. Özarslan, s. 13.

vatandaşlarının hangi topluma katılmak istediklerini belirlemeleri gerektiği vurgulanmaktadır.⁵²

KTFD, bir federe devlettir. Anayasa hukuku bağlamında federe devletler, federal devletin bir parçası olan devletlerdir. Bu devletlerde federal devletin anayasası yürürlüktedir. Bu hususlar, o dönemde devlet başkanı olan Rauf Denktaş ve Türk Dışişleri görevlileri tarafından da diplomatik yazışmalarda belirtilmiştir.⁵³

Devletin egemenlik unsuru, federal yapılı devletler bakımından anayasa hukuku doktrininde en çok tartışılan unsurdur. Federal devlet yapılanmasında egemenliğin mahiyetine ilişkin iki temel görüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi çifte egemenlik (dual sovereignty veya dual federalism) olarak adlandırılan görüştür. Bu görüşe göre federal devlet yapılanmasında federe devletlerin ve federal devletin egemenliği bir arada bulunmakta olup, federal devletin egemenlik yetkileri yalnızca anayasa koyucunun kendisine tanımış olduğu yetkilerle sınırlıdır. İkinci görüş ise ulusal federalizm (national federalism) olarak adlandırılan görüştür. Bu görüşe göre federal devlet, anayasal sorunlara çözüm ararken, federe devletlerin egemenlik yetkilerini tanımaz, çünkü egemen, federal devlettir.⁵⁴ Bu görüş, ünlü Amerikan yargıcı John Marshall'ın federal anayasanın üstünlüğü doğrultusunda benimsediği görüştür.⁵⁵ Bu görüşün bir diğer gerekçesi ise federe devletlerin uluslararası hukuk bakımından egemen kabul edilmemeleri, yani dış egemenliğe sahip olmamalarıdır. Bu durumda federe devletlerin egemen olduğunu iddia etmek federalizmden ziyade konfederalizme yaklaşan bir anlayışın ürünüdür.⁵⁶

Federal devlette egemenlik unsuruna ilişkin tartışmalar bununla bitmemiştir. Amerikalı hukuçu Ernest Young, çifte federalizmin dar

⁵² Mustafa Erçakıcı, *Devletlerin Tanınması ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazimagusa, 2013, s. 115.

⁵³ Yasin Coşkun, "Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin (KTFD) İlanından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) Kuruluşuna Kadar Olan Süreçte Kıbrıs Sorunu (1975-1983)", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 64, Ocak 2018, s. 125.

⁵⁴ Sotirios A. Barber, "Defending Dual Federalism: A Self-Defeating Act", in *Federalism and Subsidiarity*, (eds. James E Fleming, Jacob T. Levy) Nomos, 2014, s. 3.

⁵⁵ Barber, s. 3-4.

⁵⁶ Anna Gamper, A "Global Theory of Federalism": The Nature and Challenges of a Federal State, *German Law Journal*, Cilt: 6, Sayı 10, 2005, s. 1303.

anlamda çifte egemenlik kavramından farklı olduğunu, federe devletlerin federal devletin egemenliği ile aynı egemenliğe sahip olmamakla birlikte, federe devletin egemenlik alanının inkâr edilemeyeceğini belirtmiştir.⁵⁷ Bu görüşün günümüzde federal devlet yapısını açıklaması bakımından kabul edilen bir görüş olduğunu söylemek mümkündür. Yani çifte egemenlik yaklaşımı doktrinde baskın görüştür.⁵⁸

KTFD kurulduğu dönemde, Ada'daki Türk toplumunun temel argümanı, federal bir devlet olarak içinde yer aldıkları Kıbrıs Cumhuriyeti'nde federe bir devlet olarak Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası çerçevesinde federe devlet egemenliğinden yararlanma yönünde olmuştur.⁵⁹ Böylece KTFD, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak kalma konusunda irade göstermiştir. Fakat elbette bu dönemde Kıbrıs'taki Türk toplumunun egemenlik konusundaki talebi, artık Ada'nın kuzeyinde toplanmış olan Türklerin huzur ve barış içinde yaşayabilmesi adına anayasa hukuku bakımından çifte egemenlik doktrini olmuştur. Rum toplumu ise bu görüşler karşısında Ada'nın taksim edileceği endişesiyle diplomatik yolları kabullenmekte zorlanmıştır. Fakat ifade etmek gerekir ki bu dönemde Ada'daki her iki toplumun birbirini baskılamadığı veya birinin diğerini zor duruma düşürerek rehin almadığı federal bir birlikteliğin öncelikli ihtiyaç olduğu sürekli vurgulanmıştır.⁶⁰

2. KKTC'nin Kuruluşunun Dayandığı Kamu Hukuku Esasları ve KKTC'nin Egemenliği

KKTC'nin ilanından önce adada Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların bir araya gelebilmesi için yoğun çabalarının harcandığını söylemek mümkündür. Gerçekleştirilen görüşmelerde federasyon tezi üzerinde çalışmalar yapılmış; ancak bir çözüme ulaşılamamıştır. Bu durumun da etkisiyle 15 Kasım 1983'te KTFD parlamentosu oybirliğiyle KKTC'yi kurmuştur. Ancak Kıbrıslı Türklerin bu girişimi Kıb-

⁵⁷ Ernest A. Young, "The Puzzling Persistence of Dual Federalism", in *Federalism and Subsidiarity*, (eds. James E Fleming, Jacob T. Levy) Nomos, 2014, s. 36-37.

⁵⁸ Gamper, s. 1305.

⁵⁹ Benzer yönde bkz. Pavlos I. Koktsidis "Bi-Ethnic Federalism and the Question of Sovereignty: Understanding the Competitive Security Postures in Cyprus", *Perspectives on Federalism*, Vol. 10, issue 3, 2018, s. 259.

⁶⁰ Olgun M. Ergün, Dirk Roethus, 'Cyprus: The Belgian 'Tool Box' Revisited', *Insight Turkey*, 10(4), 2008, s. 114.

ris Cumhuriyeti'nden ayrılma olarak nitelendirilmemelidir. Şüphesiz 1960 Antlaşmaları ile kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti etnik çatışmalar sonucunda bir ortaklık devleti olma özelliğini yitirmiştir. Kıbrıslı Türklerin ayrılmış olduğu devlet, 1960 Antlaşmaları ile kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti değildir.⁶¹

Kıbrıslı Türklerin ayrı bir devlet kurduğunu ilan eden bağımsızlık bildirisinde, bu durumun iki eşit halkın kurdukları bir federasyonu engellemeyeceği, bağımsızlık ilanının böyle bir federasyonun kurulabilmesi için gerekli şartların tamamlanmasını kolaylaştırabileceği inancıyla gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Bildiriye göre kalıcı bir çözüm için kararlı bir şekilde hareket edecek olan KKTC'nin başka bir devletle birleşmesi söz konusu olmayacaktır.⁶²

KKTC, şu anda sadece Türkiye tarafından bir devlet olarak tanınmıştır. Devlet olabilmek için sahip olunması gereken kriterlere KKTC'nin sahip olduğunu belirten yazarlar vardır. Bu görüş çerçevesinde, KKTC'nin belirli bir nüfusunun olduğu, belirli bir ülke parçasına ve etkin bir hükümete sahip olduğu belirtilmekte, KKTC'nin bağımsız ve egemen olduğu savunulmaktadır.⁶³

KKTC egemenliği ile ilgili tartışmalara bakıldığında ilk cevap verilmesi gereken hususun ülke üzerindeki Türkiye etkisi olduğunu görmek zor değildir. Türkiye'nin hakikaten de KKTC üzerinde etkisi bulunduğu kuşku yoktur. Zira KKTC, diğer devletlerle diplomatik ilişkiler kurabilme yeteneğinden mahrum bırakılmış, böylece KKTC'nin egemen bir devlet olarak kabulünün önüne geçilmek istenmiştir. Bu se-

⁶¹ Bu karar, Kıbrıslı Türkler üzerinde çözüme ulaşılması yönünde baskı uygularken, Kıbrıslı Rumlar üzerinde herhangi bir baskı uygulamadığı için de hoş karşılanmamıştır. BM'nin Kıbrıs sorunu ile ilgili olarak Kıbrıslı Türkler ve Rumları eşit kabul ederek girdiği çözüm arayışlarına aykırılıkla eleştirilmektedir. M. Necati Münir Ertekün, Zaim Necatigil, *The Right of the Turkish Cypriot People to Self Determination*, 2. B., Lefkoşa, Temmuz 1996, s. 11-12.

⁶² Erçakıca, s. 127, bildiri metni için bkz. <http://www.cm.gov.nc.tr/Bilgi/bildirge.pdf>.

⁶³ Soyalp Tamçelik, "Kıbrıs ve Avrupa Birliği İlişkileri-II," *Manas Sosyal Bilimler Dergisi*, C. III, S. 6 2003, s. 188. KKTC'nin devlet olduğunu, fakat Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bu durumu göz önünde bulundurmadığını, değerlendirmelerini sadece KKTC'nin kurulması şartları ve adadaki Türk ordusunun mevcudiyetiyle sınırlandırdığını belirten görüş için bkz: Zaim M. Necatigil, "Judgement of The European Court of Human Rights in the Loizidou Case: A Critical Examination", *Journal of International Affairs*, C. IV, S. 3 (Eylül-Kasım 1999), s. 155.

beple Türkiye'nin KKTC'nin dünya ile bağlantısının kopmamasını sağlamak gibi önemli bir yükümlülük altına girdiğini söylemek gerekir.⁶⁴

Türkiye'nin KKTC ile olan bu sıkı bağının 1959-1960 Antlaşmaları'na dayandığına ve Türkiye'nin Ada'da bu antlaşmalara dayanarak varlığını sürdürdüğüne şüphe yoktur. Fakat elbette bu KKTC'nin egemen devlet olarak tanınması sonucunu tek başına doğurmaz. Bunun dışında KKTC'nin özellikle iç egemenliği, kendi halkının son sözü söyleyip söylemediği, böylece Bodin ve Rousseau'nun klasik egemenlik teorisine yaklaşıp yaklaşmadığı ile alakalıdır. Esas itibarıyla Ada'daki Rum-Türk toplumlarının karşıtlığı da buna dayanmaktadır. Rum topluluk, Ada'da çoğunlukçu bir anlayışla hâkim olmak isterken, Türk toplumu, uluslararası antlaşmalardan kaynaklanan hakları doğrultusunda Kıbrıs Adası'nda iki toplumun birbirinin üzerinde baskı kurmadığı bir çifte meşruluk anlayışı doğrultusunda egemenliğine kısınçlıkla sahip çıkmaktadır.⁶⁵

Kıbrıs'taki Türk toplumunun haklarına sahip çıkarken yalnızca Rum toplumunun karşısına dikildiğini ifade etmek isabetsiz olur. Zira bu toplum, egemenlik haklarını Türkiye'ye karşı da ısrarla talep etmektedir. Bu durum Rum yazarlar tarafından da gözlemlenmektedir. Son dönemlerde özellikle KKTC'de sesini yükselten bir kesimin, KKTC'nin egemenliğine, Ada'nın birleşmesi amacıyla sahip çıktığı ifade edilmiştir.⁶⁶ Bu durumun uluslararası yazarlar tarafından da ortaya konduğu görülmektedir. Bahçeli ve Noel'e göre KKTC'nin ilanı, arzulanan sonuçlar yanında tahmin edilmemiş, öngörülmemiş birtakım sonuçları da beraberinde getirmiştir. Bu durum, KKTC'de siyaset kurumuna yansımıştır. KKTC'nin siyasi gündemi Türkiye'den ayrı bir siyasi gündem olduğundan, KKTC'de kurulan siyasi partilerin özellikle Ada'da tek bir devlet kurulması amacıyla Türk toplumunun egemenlik hakkı temelinde faaliyet gösterdiği müşahade edilmektedir.⁶⁷ Bu durum ayrıca KKTC Bağımsızlık Bildirgesi ile uyumludur.

⁶⁴ Zeki Koday, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türkiye ile Olan Ulaşım Faaliyetlerine Coğrafi Bir Bakış," *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 2 1995, s. 54.

⁶⁵ Ergün, Rochtus, s. 114.

⁶⁶ Costas Constantinou, s. 25.

⁶⁷ Tozun Bahçeli Sid Noel, "The Political Evolution of Northern Cyprus and its Effect on Turkish-Cypriot Relations with Turkey", *Cyprus Review*, Vol. 22, No. 2, 2010, s. 145-147.

KKTC Anayasası'nın 3. maddesinin birinci fıkrası şu şekildedir: *"Egemenlik, kayıtsız şartsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlarından oluşan halkındır"*. Anayasanın pozitif düzenlemesi, her şeyden önce Türkiye'den farklıdır. Türkiye'de milli egemenlik anlayışı söz konusudur. Buna karşın Kıbrıs'taki Türk toplumunun egemenliğini tanımlamak için halk ifadesi kullanılmıştır. Bunun temel sebebi KKTC'yi oluşturan Türk yurttaşların Türk toplumu olarak Kıbrıs'ta ayrı bir varlığının bulunmasıdır. KKTC'yi egemen kılan da tam olarak budur. Bu noktada başlanılan yere geri dönmek mümkündür. KKTC'nin egemenliğini Jackson'ın egemenlik teorisine göre analiz ettiğimizde bu devletin negatif egemenliğe sahip olduğunu söylememiz mümkündür. Fakat etkin bir kamu örgütlenmesi konusunda KKTC'nin uluslararası alanda tanınmamasından kaynaklanan birtakım zorluklarla karşılaştığını görürüz. Bu sebeple KKTC pozitif egemenliğini arayan bir devlettir. Bu durum KKTC'nin anayasa hukuku bağlamında devlet sayılması için kafidir. Eğer öyle olmasa idi, dünya üzerinde pozitif egemenliği konusunda sorunlar yaşayan, fakat uluslararası toplum tarafından hevesle tanınan pek çok devlet (mesela Bosna-Hersek, Kosova, Karadağ) egemen bir devlet sayılmazdı.

3. Egemenlik Konusunda Bir Uluslararası Hukuk Tartışması: Tanınma

Anayasa hukukunda devletin, bir ülkede, teşkilatlanmış insan topluluğu olduğu sıklıkla ifade edilir.⁶⁸ KKTC'de anayasa hukuku bakımından şu ya da bu şekilde teşkilatlanmış bir insan topluluğu bulunduğu değerlendirmesi rahatlıkla yapılabilir. Bu teşkilat, KKTC egemenliğinin temelidir. Fakat yukarıda belirtildiği gibi KKTC'nin egemen devletlerin ekseriyeti tarafından tanınmamış olması KKTC egemenliği konusunda en güncel sorundur. KKTC egemenliği konusunda yapılacak bir değerlendirme, bu husus dikkate alınmadan eksik kalır.

Uluslararası hukuk açısından önemli bir belge 1933 yılında imzalanan Montevideo Konvansiyonu'dur. Bu belge ile kabul edilen prensipler, bilahare uluslararası teamül kuralı haline gelmiştir. Bu belgenin

⁶⁸ İbrahim Kaplan, "Demokrasi - Hukuk - Otorite", *AÜSBF Dergisi*, Cilt. 49, Sayı 1, 1994, s. 267.

I. maddesi uyarınca “Devlet, uluslararası hukuka sahip bir kişi olarak aşağıdaki niteliklere sahip olmalıdır: (a) kalıcı bir nüfus; (b) tanımlanmış bir bölge; (c) hükümet ve (d) diğer devletlerle ilişki kurma kapasitesi.” Görüldüğü üzere Montevideo Konvansiyonu, devlet olmanın koşullarını saymıştır. Buna göre diğer devletlerle ilişki kurma kapasitesi olması, bir devletin siyasi varlığı açısından elzemdir. Bununla birlikte aynı Sözleşme’nin 3. maddesinin birinci cümlesi şu şekildedir: “Bir devletin siyasi varlığı, diğer devletler tarafından tanınmasından bağımsızdır”.

Tanınma, uluslararası hukuk açısından tartışmalı bir konudur. Bu tartışmanın özü, yeni devletlerin tanınması kurucu bir işlem mi, yoksa bildirici bir işlem mi olduğuna dair tartışmalardır.⁶⁹ Bu tartışmaların pek çok boyutu bulunmakta olup, esas itibarıyla bunlar tanıma işleminin doğası ile ilgilidir. Crawford’a göre ise diğer ülkelerle diplomatik ilişki kurma kapasitesi, yani tanınma, devlet olmanın bir gereği olmaktan öte bir sonucudur.⁷⁰

Yeni bir devletin tanınması ilk olarak, uluslararası topluma yeni bir üyenin daha katılmış olmasının kabulü ve tanıyan devletlerin bu yeni devletle uluslararası hukuka uygun ilişkiler kuracağını belirtmeleri sonucunu ortaya koyan bir hukukî işlemdir. Yani tanıma, söz konusu devletin var olma gerçeğinin deklarasyonudur. Yeni bir devletin tanınması, üzerindeki büyük görüş ayrılıklarına rağmen önemli neticeleri olan bir işlemdir. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:⁷¹ i) Tanınan ve tanıyan devletler arasında her türlü uluslararası ilişkinin hukukî açıdan kurulması imkanının doğması; ii) Tanınan devletin tanıyan devlet nezdinde dokunulmazlık ve yargı bağımsızlığından yararlanması; iii) Tanınan devletin kamu işlemlerine tanıyan devlet iç hukuk düzeninde saygı gösterilmesi; iv) Tanınan devlet ile tanıyan devletin birbirlerinin uluslararası sorumluluklarını ileri sürme haklarının doğması.

KKTC’nin bağımsızlık bildirisi, 18 Kasım 1983 tarihinde, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından incelenmiş ve bu bildiri-

⁶⁹ Ezeli Azarkan, Devletlerin Tanınması ve 1933 Montevideo Sözleşmesi, Gaziantep University Journal of Social Sciences, 15 (4), 2016, s. 1058.

⁷⁰ Crawford, s. 61-62.

⁷¹ Selcen Erdal, “Uluslararası Hukukta Tanıma Kurumu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği”, SÜHF Dergisi, Cilt. 13, Sayı 1, 2005, s. 172.

nin geçersiz sayılmasına karar verilmiştir. Bu çerçevede BM Güvenlik Konseyi, devletlerden Kıbrıs Cumhuriyeti haricinde bir devleti tanımamalarını istemiştir.⁷² Yukarıda verilen bilgiler ışığında KKTC'yi self-determinasyona götüren sebepler incelenmiştir. Bu hususlar, çeşitli yazarlar tarafından uluslararası hukuk bakımından da kapsamlı bir şekilde tartışılmıştır.⁷³ Belirtilen sebeple şu an için önem arzeden husus, bu tanınmama işleminin KKTC egemenliği üzerinde doğurduğu sonuç olmaktadır.

Anayasa hukuku bağlamında bir devletin egemen sayılabilmesi için tanınması gerekli değildir. Kaldı ki bu durumun uluslararası hukuk açısından da oldukça tartışmalı olduğu yukarıda ifade edilmiştir. Fakat KKTC'nin tanınmaması, belirtildiği şekliyle bu devletin pozitif egemenliğine darbe vurmaktadır. Zira tanınmayan bir devlet olarak KKTC'nin diplomatik ilişkilere girme kabiliyeti bulunmadığı gibi, KKTC, doğal kaynakları ile dünyanın geri kalanı ile de ticari ilişkilere girememektedir. Fakat son dönemde Avrupa Birliği'nin KKTC karşısında "tanımsızın ilişki kurma (*engagement without recognition*)" politikası izlediği bilinmektedir. Bu durum da sıklıkla eleştirilmektedir; zira bunun uluslararası toplum tarafından egemenliğinin tanınması anlamına geleceği ifade edilmektedir.⁷⁴

KKTC halkının bulunduğu bölgede bir iradesi olduğu ve bu bölgede son tahlilde en üstün buyurma gücünün bu halka ait olduğu görünen bir gerçektir. Bu durum KKTC Anayasası'nın 3. maddesinde de ifadesini bulmuştur. Kuruluşunun üzerinden neredeyse 40 yıl geçmiş olan KKTC ile diplomatik ilişkiler kurmak, artık diğer devletler için de bir zorunluluk haline gelmiştir. Fakat BM Güvenlik Konseyi'nin 541 sayılı kararı sebebiyle pek çok ülke, KKTC'yi tanımamakta, uluslararası toplumun tepkisinden çekinmektedir. Fakat nihayetinde KKTC

⁷² Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 18.11.1983 tarihli ve 541 sayılı Kararı.

⁷³ Bu konuda önde gelen bir çalışma için bkz. Ayşe Füsün Arsava, "Kıbrıs Sorunun Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi", *AÜSBF Dergisi*, Yıl 1996, C. 51, S. 4.

⁷⁴ Bu konuda bkz. James Ker Lindsay "Engagement without recognition: the limits of diplomatic interaction with contested states" *International Affairs*, 91 (2), 2015, ayrıca bu konuda Rum tarafının eleştirilerini yansıtan bir çalışma için bkz. George Kyris, "Sovereignty and Engagement without Recognition: Explaining the Failure of Conflict Resolution in Cyprus", *Ethnopolitics*, 2018.

topraklarında KKTC egemenliğinin eninde sonunda ifade ve izhar olunacağı buradan bakınca görülebilmektedir.

SONUÇ

Egemenlik, Orta Çağ'ın sonlarında ortaya çıkmış bir doktrindir. Bu doktrin, ortaya çıktığı konjonktürde, Avrupa'da kilisenin hakimiyetini mutlak monarşiler lehine sona erdiren bir işleve sahiptir. Bu sebeple doktrinin ortaya atıldığı ilk zamanlarda egemenliğin ne iç ne de dışarıda hiçbir sınır kabul etmeyeceği kabul edilmiştir. Fakat uluslararası hukuk açısından 17. yüzyıl gibi erken bir dönemde dahi Grotius gibi bir hukukçu, söz konusu tanımın devletlerarası ilişkiler açısından eksik kalabileceğini görmüş, bu çerçevede korunan devletler ile koruyan devletler arasındaki ilişkileri incelemiştir.

Nihayet İkinci Dünya Savaşı'nın ardından egemenlik, uluslararası hukukun gereği olarak farklı bir görünüm kazanmıştır. Bu çerçevede devleti aşan ve ondan daha geniş olan bir toplumun var olduğu, bu toplumun da uluslararası toplum olduğu anlayışı ön plana çıkmıştır. Bununla beraber yeniden şekillenme sorunsuz olmamıştır. Egemen devletlerin mevzuatıyla, devletlerin davranışını düzenleyen ve iç buyruklardan bağımsız olarak onları bağlayan uluslararası hukuk kurallarının bağdaştırılması gerekmiştir. Bu kuşkusuz devletlerin iktidamlarının sınırlandırılmasıyla gerçekleşmiştir. Bu sebeple orijinal haliyle egemenliği, uluslararası hukukla bağdaştırmak zordur. Uluslararası hukukun bizatihi varlığı, devletlerin hareketlerinin belli kurallara tabi olduğunu ifade eder. Yani, uluslararası alanda mutlak egemenlik iddiasından söz edilememektedir.

KKTC'de egemenlik anlayışını anayasa hukuku bağlamında inceleyip anlayabilmek, egemenliğin bu değişen yapısını anlamakla mümkündür. Zira KKTC, egemen bir devlet olarak ortaya çıkmadan önce, 1959-1960 Antlaşmaları ile kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, Birleşik Krallık, Türkiye ve Yunanistan'ın garantörlüğünde kurulan, Ada'da yaşayan iki farklı toplumun oluşturduğu uluslararasılaştırılmış bir devlettir. Bu durumun, egemenliğin klasik teorisi ile açıklanmasına imkân yoktur. Fakat İkinci Dünya Savaşı gelişen uluslararası hukukun ortaya koyduğu ilkeler çerçevesinde bu devlet bir yarı egemen devlet olarak nitelendirilmiştir. Fakat kuruluşundan kısa bir süre sonra Rumlar, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde mevcut iki toplumdan biri

olmayı kabullenememişler, çoğunlukçu bir anlayışla Ada'da hakimiyet kurmak amacıyla uluslararası topluma karşı çıkmışlardır. Bu durum Ada'da yaşayan Türk toplumunda Rumlara karşı bir güvensizlik oluşmasına sebep olmuştur. Dahası bu süreçte Ada'da Rumların Türk toplumu üzerindeki tedhiş faaliyetleri Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iki meşru toplum tarafından kurulmuş ve uluslararasılaşmış devlet niteliğine zarar vermiştir. Kıbrıs'ta Türk toplumu üzerindeki baskıların artıp bir de Yunan destekli cuntanın Kıbrıs Cumhuriyeti'nde darbe yapması üzerine Ada'ya garantör devlet Türkiye tarafından müdahale edilmiştir.

Müdahalenin ardından önce Türkiye'nin kontrol altına aldığı kuzey topraklarında Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuştur. Bu devlet, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin federal devlet yapılanmasının içinde federe bir devlet olarak kurulmuş, aradan geçen 8 yıl boyunca Türk toplumu Rum tarafı ile müzakerelere devam etmiştir. Fakat BM Genel Kurulunda kabul edilen 13 Mayıs 1983 tarih ve 37/253 sayılı kararda Rumların adanın tamamında egemenlik hakkının olduğu ve işgalci güç olarak nitelendirilen Türk birliklerinin adadan çekilmesi ve KTFD'nin sona erdirilmesi gerektiğinin belirtilmesi üzerine, KTFD ve Türkiye, bu kararı derhal reddetmiş ve KTFD Meclisi, Kıbrıs Türklerinin self-determinasyon hakkının olduğunu ilan etmiştir. Bunun ardından da KKTC egemen bir devlet olarak kurulmuştur.

KKTC'nin kurulduğu günden bu yana egemenliği konusunda çeşitli tartışmalar yapılmıştır. Bu tartışmaların odağında KKTC'nin BM üyelerinin ekseriyeti tarafından tanınmadığı, Kıbrıs'ın kuzeyinde Türkiye'nin de facto egemenliği olduğu savları yer almaktadır. Halbuki bu iddialar her şeyden önce haklarına yalnızca Rum kesimi karşısında değil, fakat aynı dili konuştuğu, ortak pek çok noktasının bulunduğu Türkiye karşısında da sahip çıkan KKTC Türklerine haksızlıktır. Zira KKTC'nin bu konumu artık Rum yazarlar tarafından da görülmektedir. Dahası, Kıbrıs Türk toplumu 2004 yılında BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın inisiyatifi ile hazırlanan Annan Planı'na referandumla "evet" demiştir. KKTC'nin kuruluş bildirisinde bu devletin başka hiçbir devletle birleşmeyeceği bildirilmiştir. Tüm bu hususlar KKTC halkının negatif egemenliğe, yani egemenliğin klasik harcı olan en üstün buyurma gücüne hukuken sahip olduğunu gös-

termektedir. Fakat KKTC'nin uluslararası toplumdan soyutlanmak istenmesi sebebiyle devlet, Türkiye ile yakın ilişkiler içerisinde olup, etkin bir kamu örgütlenmesi ve diğer devletlerle diplomatik ilişkiler kurma kapasitesi gibi pozitif egemenlik unsurları konusunda sorun yaşamaktadır. Bunun da temel sebebi egemen bir devlet olmasına rağmen KKTC'nin BM üyesi devletlerin ekseriyeti tarafından tanınmamış olmasıdır. Anayasa hukuku bağlamında egemen bir devlet olan KKTC'yi oluşturan Türk toplumu, kendi anayasası üzerinde hâlihazırda son sözü söyleme hakkına sahiptir. Temel mesele bunun izhar ve ifade olunmasıdır.

Kaynakça

Kitaplar

- Ağaoğulları Mehmet Ali, Köker Levent, Kral Devlet Ya Da Ölümlü Tanrı, İmge Kitabevi, Ankara, 2009.
- Akad Mehmet, Genel Kamu Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 1997.
- Akkuş Selahattin, Modern Egemenliğin Doğuşu: Pratik ve Kavramsal Belirleme, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1995.
- Anayurt Ömer, Anayasa Hukuku Genel Esaslar, Temel İlkeler, Kavramlar ve Kurumlar, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020.
- Barber Sotirios A., "Defending Dual Federalism: A Self-Defeating Act", in Federalism And Subsidiarity, (Eds. James E Fleming, Jacob T. Levy) Nomos, 2014.
- Bozkurt İsmail, "Kıbrıs'ın Tarihine Kısa Bir Bakış", Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını), İrfan Kaya Ülger/Ertan Efegil (Ed.), HD, Ankara 2001.
- Crawford James, The Creation Of States İn International Law, Clarendon Press, 2007.
- Dalar Mehmet, Uluslararası Hukukta Egemenlik ve Milli Yetki Sorunu, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır 1995.
- Erçakıca Mustafa, Devletlerin Tanınması ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazimagusa, 2013.
- Ergün Olgun M. & Rochtus, Dirk, "Cyprus: The Belgian 'Tool Box' Revisited", Insight Turkey, 10(4), 2008.
- Ertekün M. Necati Münir, Necatigil Zaim, The Right of The Turkish Cypriot People to Self Determination, 2. Baskı, Lefkoşa, Temmuz 1996.
- Gardiner Richard K., International Law, Pearson Education Limited, 2003.

- Göze Ayferi, Siyasal Düşünceler ve Yönetimler, Yedinci Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 1995.
- Jackson Robert, Quasi-States, Sovereignty, International Relations And The Third World, Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
- Kapani Münci, Kamu Hürriyetleri, Yedinci Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 1993.
- Kapani Münci, Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2004.
- Kaygusuz İbrahim, Çağdaş Egemenlik ve Bu Bağlamda Türkiye'nin AT'ye Üye Olması, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1992.
- Kışlalı Ahmet Taner, Siyaset Bilimine Giriş, Ankara, 1994.
- Kyris George, "Sovereignty And Engagement Without Recognition: Explaining The Failure Of Conflict Resolution In Cyprus", Ethnopolitics, 2018.
- Lütem İlhan, Egemenlik Kavramı ve Devletlerarası Hukuk, Sakarya Basımevi, Ankara, 1947.
- Necatigil Zaim M., The Cyprus Question And The Turkish Position In International Law, Oxford University Press, New York 1996.
- Özarslan Bahadır Bumin, Uluslararası Hukuk Açısından Kıbrıs Sorunu ve Avrupa Birliğinin Yaklaşımı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2007.
- Pamir Aybars, Batı'da Egemenlik Kavramının Gelişimi ve Eski Türk Egemenlik Anlayışı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1998.
- Pazarcı Hüseyin, Uluslararası Hukuk, Turhan Yayınevi, Ankara, 2004.
- Saygılı Abdurrahman, Kutsal Canavar Devlet: Bir Çalışma Taslağı, İmaj Yayınevi, Ankara, 2018.
- Seyitoğlu Danışman Zeynep, Uzak Hukukunda Devlet Egemenliği ve Mülkiyet, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- Sunay Reyhan, Tartışılan Egemenlik, Yetkin Yayınları, Ankara, 2007.
- Şenel Alaaddin, Siyasal Düşünceler Tarihi, Ankara 1990.
- Türcan Talip, Devletin Egemenlik Unsuru ve Egemenlikten Kaynaklanan Yetkileri, Ankara Okulu Yayınları, 2001.
- Yılmaz Ejder, Hukuk Sözlüğü, Genişletilmiş 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 1992.
- Young Ernest A., "The Puzzling Persistence Of Dual Federalism", in Federalism And Subsidiarity, (Eds. James E Fleming, Jacob T. Levy) Nomos, 2014.

Makaleler

- Akyılmaz Bahtiyar, Mill Egemenlik Kavramının Gelişimi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, 1998.
- Akıl Abdülkadir, "Yeni Dünya Düzeninde Birleşmiş Milletler ve Geleceği", *A. Ü. Erzinan Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: VII, Sayı: 3-4, Erzincan 2003.
- Arsava Ayşe Füsün, "Kıbrıs Sorununun Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi", *AÜSBF Dergisi*, Yıl 1996, C. 51, S. 4.

- Azarkan Ezeli, Devletlerin Tanınması ve 1933 Montevideo Sözleşmesi, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15 (4), 2016.
- Bahçeli Tozun, Noel Sid, "The Political Evolution of Northern Cyprus And Its Effect On Turkish-Cypriot Relations With Turkey", *Cyprus Review*, Vol. 22, No. 2, 2010.
- Besson Samantha, "Sovereignty", Max Planck Encyclopedia Of Public International Law, 2011.
- Constantinou, Costas M. "Cypriot In-Dependence And The Problem Of Sovereignty", *Cyprus Review*, Vol. 22, No. 2, 2010.
- Constantinou Marios, "Reasons Of State And The Constitutional Logic Of Quasi-State-ness: The Post-Colonial Contradictions Of Cyprus's Integration in The European Confederation", *Postcolonial Studies*, Vol. 9, No. 3, 2006.
- Coşkun Yasin, "Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin (KTFD) İlanından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) Kuruluşuna Kadar Olan Süreçte Kıbrıs Sorunu (1975-1983)", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 64, Ocak 2018.
- Dalar, Mehmet, "Dayton Barış Antlaşması ve Bosna-Hersek'in Geleceği", *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 16, Sayı 1, 2008, S. 98-99.
- Daver Bülent, "Ulusal Egemenlik Kavramına Genel Bir Bakış", T.B.M.M.'nin 65. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu 24-25 Nisan 1985 Ankara.
- Erdal Selcen, "Uluslararası Hukukta Tanıma Kurumu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği", *SÜHFD*, Cilt. 13, Sayı 1, 2005.
- Ferreira-Synman Mp, "The Evolution Of State Sovereignty: A Historical Overview, *Fundamina: A Journal Of Legal History*, 12 (2), 2006.
- Gamper Anna, A "Global Theory Of Federalism": The Nature And Challenges of A Federal State, *German Law Journal*, Cilt: 6, Sayı 10, 2005, S. 1303.
- Kaplan İbrahim, "Demokrasi – Hukuk – Otorite", *AÜSBF Dergisi*, Cilt. 49, Sayı 1, 1994.
- Koday Zeki, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türkiye İle Olan Ulaşım Faaliyetlerine Coğrafi Bir Bakış", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 2 1995.
- Koktsidis Pavlos I., "Bi-Ethnic Federalism And The Question Of Sovereignty: Understanding The Competitive Security Postures in Cyprus", *Perspectives On Federalism*, Vol. 10, Issue 3, 2018.
- Lindsay James Ker, "Engagement Without Recognition: The Limits Of Diplomatic Interaction With Contested States" *International Affairs*, 91 (2), 2015.
- Necatigil, Zaim M., "Judgement Of The European Court Of Human Rights in The Loizidou Case: A Critical Examination", *Journal Of International Affairs*, C. IV, S. 3 (Eylül-Kasım 1999).
- Preuß, Ulrich K., "Devletlerin Eşitliği ve Anayasal Bir Küresel Düzendeki Anlamı", *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (Çev.Aydın Atılğan) 1(1) 2011.
- Soyşal Mümtaz, "Sovereignty And The Turkish Republic Of Northern Cyprus", *Proceedings of The First International Congress On Cypriot Studies*, Gazimağusa, 20-23 Kasım 1996, (Ed. Emel Doğramacı/William Haney/Güray Konu), Eastern Mediterranean University 1997, S. 299-300.

Tamçelik Soyalp, "Kıbrıs ve Avrupa Birliği İlişkileri-Iı," *Manas Sosyal Bilimler Dergisi*, C. III, S. 6 2003.

Taşcıoğlu Ömer Lütfi, "Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD)'nin Kuruluşundan Günümüze Kadar Kıbrıs Konusunda Türklerle Rumlar Arasında Yapılan Görüşmeler ve Tarafların Görüşmelerden Beklentileri", *Social Sciences Studies Journal*, Vol:5, Issue:29, 2019.

Uygun Oktay, "Küreselleşme ve Değişen Egemenlik Anlayışının Sosyal Haklara Etkisi, *Anayasa Yargısı* 20, Ankara, 2003.

Uluslararası Örgüt Kararı

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 18.11.1983 Tarihli ve 541 sayılı Kararı.